

MARJO LEINONEN

JA TOMMI E. VIRTANEN

JOHNNY
Kniga

**PUNAISIA
PÄIN**

MARJO LEINONEN

JA TOMMI E. VIRTANEN

**PUNAISIA
PÄIN**

**JOHNNY KNIGA
HELSINKI**

Suomen Tietokirjailijat ry ja WSOY:n kirjallisuussäätiö
ovat tukeneet kirjan kirjoitustyötä.

© Marjo Leinonen, Tommi E. Virtanen ja Johnny Kniga 2023
Kuvat Marjo Leinosen kotialbumista, ellei toisin mainita.

Johnny Kniga
An imprint of Werner Söderström Ltd
ISBN: 978-951-0-46837-1
Painettu EU:ssa.

Sisällys

Ostarikapakka 9

Kaivari 12

OSA I: KAJAANI 17

14.12.1966 – vähäluminen joulukuusi 19

Makkolan koivukujilla 20

Tyynelän pirtissä 23

Mummun ja ukin luona Iisalmessa 31

Mutkitteleva koulutie 38

Runaway Boys 41

Kurileiri 44

Hihhulointia ja hiljentymistä 48

OSA II: MAAILMA AVAUTUU 55

New York, New York 57

Rööperiin 62

Kämppekavereita 65

Pääkonttori Lepakko 69

Aulavaksi 72

Prinsessa -87 74

Ääntä kohti 76

Nopea kierros Pete Wallin kanssa 78

Nadja-serkku muuttaa Punavuorenkadulle 82

Helteinen Helsinki 85

Talvi Lontoossa 87

OSA III: LAULAJA SYNTYY 97

- Ääni aamuyössä 99
Anttos-Pete 101
Styge, skäfa, sprägäri 103
Ensimmäinen keikka 106
Jätä pohjat 109
Lepakossa ”turkulaisten” lämpärinä 112
Tipi ja Drunkfish 114
Lasse Lirpakan monet kasvot 118
Marjo Albertinkadulta 122
Skragat, jofat ja koppavat saapikkaat 123
Linnakeikkoja 126
Kutkuttava mahdollisuus 130
Zombie ja Kummitusjuna 135
Mika Kaurismäen ohjauksessa 137
Savuava Istanbul 140
Silu ja Peltsi, ajattomat kasvot 143
Panimodiili tarjottimella 145
Purkitettua viidakkoa 146
Porvoon rauha 150
Pienenpieni yllätys 153
Valkka 159
Skinny Dipping 164
Oman tiensä kulkija Irma 168
Samaa energiaa: mutsi, minä ja Irma 172

OSA IV: MUUTTUVIA KUVIOITA 179

- Stand by Me – hyvien tyyppien vierellä 181
Viranomaiset paikalle! 188
Uusi pumpppu, eri pulssi 194
Karmiininpunaista ja koboltinsinistä 197
3. joulukuuta 2007 204
Janis! 209

Puhkuu ja puhaltaa	215
Johnny Winter	220
Big Feet & LaLa	223
Kantosen koulussa	229
Ilta Suomenlinnassa	232
Omenapuu kukkii	235
Elämäni karvakorvat	237
Laulujen syntymisestä	252
Kuittikauppiat ja helppoheikit	255
Ääniä päässä	259
Reaktiivinen tinnitus	261
Murusina myllynkivien välissä	264
Katveessa	268
Taiteilua vai taiteilija?	271
Uusi levy uunista ulos	274
Sande, Sambier, Sami, Sämpylä	276
Mitä nyt?	286
Marjon kiitokset	293
Hakemisto	295

Ostarikapakka

"SINNE ON PÄÄSY KIELLETTY. Ei sinne voi mennä ulkopuolisia!"

"No vittu, mä laulan tossa bändissä!"

"Ei tarvitse kiroilla. En minä voi tietää, kuka sinä olet ja millä asialla olet."

"No sori nyt vittu, mutta pääsiskö tästä sinne takahuoneeseen?"

"Älä kiroile."

Espoolaisen lähiostarin nuhruisen ravintolan takahuoneeseen ei niin vain sujahdettu.

ISTUN MUOVITUOLEISTA ja kaljakoreista kyhätyssä taukotilassa ravintolan keittiön nurkkauksessa. Siemalen fernetiä lääkkeeksi jälkitilaan, johon jouduin taas edellisten keikkojen rytkeessä. Eurotekno möykkää salin puolella niin, että pahvinen väliseinä pullistelee.

Onneksi saan sentään piilotella täällä turakaisilta, jotka ovat meiningistä päätellen äyskäröineet mölylientä menemään jo hyvän aikaa. Olemme varmaankin orkesterin kanssa kiintiö-esiintyjä, joka on tilattu paikalle, jotta ravintola voi pitää ovensa auki aamuneljään asti. Tai saattaa yleisön joukossa toki olla joku vanha uskollinen Balls-fanikin, joka haluaa muistella myrkyisää 80-lukua.

Soitto alkaa 0.30, ja edessä on vielä tovi sinnittelyä. Tässä odotellessani mieleen pyörähtelee ammatinvalinnallisia kysymyksiä ja hajanaisia muistipätkiä. Mikä kohtalon kyyti minut tähän toi?

FERNETIN PYÖRISTÄMÄSSÄ muistikuvassa istun Kajaanin kaupunginteatterin lämpiössä. Silmissä palava tuike ja rinnassa lapsakas riemu, kun saan rupertella näyttelijäesikuvieni kanssa.

Taisi olla vuosi 1983 ja ensi-illassa Lätyt hillolla, Pekka Töpöhäntä. Olin saanut koreografin pestin tässä kohumusiikkinäytelmässä, jonka Hannu Raatikainen ohjasi. Raatikainen työskenteli vierailevana ohjaajana Kajaanin kaupunginteatterissa. Siinä ajassa, ja vieläpä *Kajaanissa*, hän kyllä onnistui herättämään reaktioita tinkimättömällä tyylillään. Lätyt hillolla oli monikerroksinen musikaali, jossa me tanssijat ilmensimme näytelmän piilotajuntaa.

Oli kutittava hetki istua Leena Suomun ja Esa Suvilehdon kanssa röökinpröyhyisessä lämpiössä omituiset apinamaskit naamalla. Kohta pitäisi mennä näyttämön reunalle 15 tanssijan kanssa ja tuijottaa hiljaa, kun yleisö kampeaa sisään. Jännitys kihelmöi. Toiset availivat ääntään, toiset venyttelivät koipiaan.

Tämä oli sitä, mitä elämältäni halusin: Teatteria! Tanssia! Vallankumousta!

NOH, ON TÄSSÄ kyllä saanut tanssia, omalla tyylillä, moninaisissa valoissa, monenlaisilla näyttämöillä, muttei ihan niin kuin tuossa hetkessä Kajaanin kaupunginteatterin lämpiössä haaveilin.

Reilu neljännesvuosisata myöhemmin tunne pubrockravintolan takatilassa on haikea ja vähän pettynytkin. Skraabaloisen väistyvä varjo herjaa vielä lähtiessään. Tässä *sitä* nyt ollaan, *laulajan uran huimaavalla huipulla, päihdehelvetin tiukentuvassa niskalenkissä, katse pälyilevänä ja ajatus epämääräisinä pätkinä, tylsinä ja syyttävinä.*

En aio itkeä! Kohta on keikka ja saan iskeytyä sen ytimiin. Musiikki pelasti minut aikoinaan alakulon kourista, pelasti aikoinaan ja pelastaa nyt.

Alkutahtit kuuluvat jo pahviseinän takaa. Peevon kitara jyli-see. Veri alkaa taas kiertää päässäni. Olemukseni muuttuu. Joku vahva ja rauhallinen sivupersoonana siirtää alakuloisena pälyilevän ihmisvarjon sivuun. Nyt aion laulaa. Henkeni edestä!

Kaivari

ODOTTELEN LAULUVUOROANI keikkabussin kupeessa. Vielä yksi biisi, ja nousen tikkaita pitkin lavan takaliuskalle. Miten olenkin näin rauhallinen?

Tipi reuhaa jo lavalla, laulaa rööki suussa "Cadillac Walkia". Kohta alkaa "Tall Man". Annan alkuriffin jyrätä jonkun aikaa ja jorailen lavalle kaljapullo kädessä.

Kun näen valtavan ihmismäärän, olen suorastaan hölmistynyt. Koko Kaivarin kenttä takimmaisina kukkuloita myöten on täynnä juhlikansaa. Innokkaimmat tungeksivat lavan edessä. Jotkut huutelevat: "Baaaalls!! Marjooo!!" En osaa jännittää, koska en erota ihmismassasta juuri ketään. Olo on kihelmöivä, itsevarmakin.

On 20. elokuuta 1989 ja Elmun kansanjuhla Helsingin Kaivopuistossa. Puolesta vuodessa on tapahtunut paljon. Balls on räjäytellyt tiensä rockbisneksen suolakaivoksista parrasvalojen pääkallopaikoille, ja nyt seison tässä keskellä liekkimerta. Biisi möyrii kolmen kitaran voimalla. Tempaisen mikin ständistä ja tuijotan tiukasti yleisöä. Ääni on sopivan nasakka ja notkea, kuuluu hyvin. Nyt ei tarvitse kuin antaa palaa oikein kunnolla.

OLIMME KEIKKAILLEET koko kesän ensimmäisen kivikiikkomme, ytimekkäästi nimetyn *Balls*-ep:n, voimalla. Balls oli ilmiö isolla

B:llä, ja nyt oli todellisen kuittauksen paikka. Kesän loppua juhli-
van yleisön edessä otin haasteen vastaan hieman uhmakkaanakin.

Ihailun lisäksi korviini oli kantautunut myös soraääniä. Jot-
kut epäilivät, kestäkö ääneni, ja toiset nimittivät Joplin-kopioksi,
mutta kasvotusten kukaan ei uskaltanut tulla sanomaan minul-
le poikkipuolista sanaa. Olin ilmeisesti osannut kehitellä niin
ilkeän habituksen, ettei perskärpäsiä tai muita perseilijöitä tar-
vinnut pahemmin häätää. Tai sitten se oli tuo komppiryhmä,
joka takasi rauhan. Ryhmässä oli sen verran kadulla kasvaneita
kavereita, ettei kannattanut antaa arvioitaan väärässä paikassa
tai tuli turpiin.

Nyt juhlittiin joka tapauksessa ensimmäisen erän voittoa.
Tuntui hienolta vedellä uusia, ikiomia biisejä ensimmäistä ker-
taa isolle yleisölle. *Drunkfish*-levyn äänitykset alkaisivat parin
kuukauden päästä. Sitä en kuitenkaan osannut vielä edes ajatel-
la, vaan elin hetkessä. En kerennyt suunnittelemaan, enkä edes
ajattelemaan, tulevaa.

TUOMO MATIKAN LÄSNÄOLO ennen keikkaa oli merkittävä
tyyneystekijä kohdallani. Tuomo oli meillä jonkun aikaa kuljet-
tajana ja jeesaili kamojen kanssa. Ennen Kaivarin-keikkaa hän
sattui seisomaan rohjon keikkabussimme ovella, heilautti kät-
tään ja sanoi: "Sulla ei oo mitään hätää, Marjo. Lataa vaan täys-
laidallinen menemään!"

Näillä eväillä oli hyvä hypätä pää edellä tuleen. Kannatti kuun-
nella miestä, joka oli nähnyt monta sataa Sielun Veljien keikkaa
ja ollut sitä ennen vuosia myös Hurriganesin roudari.

Keikalla muistan ajatelleeni pienen hetken sitä, kuinka olin
samaa aikaan edellisenä kesänä kuikuillut bändejä ihmis-
tungskoksessa kukkuloilla kentän takana. En olisi silloin uskonut,
että vuotta myöhemmin vetelen täällä omia biisejäni ja vieläpä
pumpussa, jossa soittaa ihaillemani muusikoita.

Balls! Bändi, jonka nimi alkaa b:llä ja loppuu s:ään, aivan kuin erään maailmankuulun brittiläisen dinosauksenkin. Sillä hetkellä tämä vertaus ei tuntunut yhtään suuruudenhullulta, varsinkaan kun riveissä soitti Cliftersin miehiä, kitaristi Peevo ja rum-pali Sande, sekä Smack-basisti Jimi, ja kitararivistön täydensivät Huuskosen Pera sekä päällikkö nimeltä Tipi. Ajo oli kovaa ja järjyä. Muuta en juuri keikasta muistakaan.

Keikan jälkeen lavan takana tungeksi kaikenkarvaista naama-ria. Onneksi myös Puosu, roudarikuningas, oli tullut morjensta-maan. Hänen läsnäolonsa käännnytti väärästä syystä lähestyvät tyytit ja muut örvästelijät. Stanley Kubrickin näköinen iso-kokoinen, parrakas äijä oli Pelle Miljoona Oy:n roudari ja vakio-mies, ja hän oli ollut monen soittoniekan pelastus pahassa pai-kassa. Kaivarin lavan takana esittelin itseni tälle Abrahamille ja läppäsimme kättäpäivää.

Pää meni pyörälle, kun niin monia kaukaa tuttuja ja uusia hahmoja tuli lähietäisyydelle. Tunsin olevani etuoikeutettu. Sain yhtenäen tukea ja palautetta tyypeiltä, joita olin itse arvostanut, tyypeiltä, joita olin vähän pelännytkin. Tuossa vaiheessa se oli todella tärkeää. Se vahvisti itseluottamusta, joka muutoin kei-kahteli syrjältä toiselle. Nyt oli luottavainen mieli, meni syteen tai saveen.

JOSTAIN KUMMAN SYYSTÄ minulla oli aina ollut sellainen olo kuin olisin juossut punaisia päin. Nyt elin kuitenkin laulajan urani starttivaihetta ja vihreä valo tuntui loimottavan niin, että häikäi-si. Vieläkin pysähdyn ihmettelemään, mikä minut johdatteli lau-lajaksi. Miksi minusta ei tullut joku muu? Mikä on se tyyppi, joka asuu sisälläni ja tietää minua paremmin, että nyt lauletaan?

Olisin ehkä elänyt vähän rauhallisemman ja järkevemmän elämän, jos olisin toiminut toisin kuin tuo ääni sisälläni kehotti. Oliko se ääni johdattaja vai harhauttaja?

JUHLA JATKUI TAVASTIALLA. Seal On Velvet -levy-yhtiön bändit Veeti and the Velvets, Pimp Line ja Balls olivat illan säkenöivä keikkakimara.

Tungin sisään Tavastialle Simonkentälle asti luikertelevan jonon ohi. Portsari Poklalla oli muikea hymy naamallaan. Meillä oli takanamme vähän vaiheikas ovensuukontakti. En nimittäin ollut ollut mikään kaikkein rauhällisin ravintola-asiakas, vaan joskus oli lähtenyt vähän lapikkaasta. Nyt olin kuitenkin yksi illan solisteista ja minut piti päästää sisään.

Takahuone oli täynnä väkeä. Oli tyttöystäviä, poikaystäviä, ystäviä ja ystäviksi haluavia. Kaikki vetivät röökiä ja pulisivat samaan aikaan. Savusumun ja höyryn keskeltä kuului Tipi-sedän kärisevä ääni. Tipi röyhysi ylävartalo paljaana, pyyhe rennosti hartioillaan. Hän oli selvästi rentoutunut Kaivarin-keikan jälkeen ja nautiskeli nyt isoon ääneen takahuonetunnelmaa tähtipölyssä.

Ja tunnelma olikin tiivis. Huone oli täynnä toinen toistaan koreampaa äijää. Siinä seurueessa oli hienoa pösäytellä ja siepoilla olusia ja pyörähtää sitten täpötäyden Tavastian lavalle entistä itsevarmempänä.

TUO PÄIVÄ, ja koko tuo aika, oli todellisuudessa raudan maku suussa jännittämistä, odottelua ja epävarmaa hahmottelua: kuka kukin on, ja mitä tuokin tuolla tarkoittaa? Käsitteiden selvittelyä, oman roolin tarkkailua kädet kylminä ja ankarista paukuista selviämistä.

Muistoissani tuo aika kuitenkin pelmahtaa mieleen pelkkinä onnistumisina ja loputtomina juhlina, joissa me kaikki olimme yhtä ja musa pelkkää svengiä ja riemukasta liitoa. Oli se varmaan sitäkin.

OSA I
Kajaani

14.12.1966

– vähäluminen joulu

VOIN KUVITELLA, miltä tuntui 27-vuotiaasta Annelista, kun hän kömpi kaksoset sylissään Mossen kyydistä pienpuutalon jäiselle pihalle.

Anneli ja Taisto Leinonen sekä yksivuotias Pirjo asuivat ali-vuokralaisina Kaaritiellä, Kajaani Oy:n takana sijaitsevan talon yläkerrassa. Nyt sinne ilmaannuimme joukon jatkoksi me kaksoset, minä ja Marko.

Parisen vuotta aiemmin Anneli oli jäänyt muutamaa pistettä vaille ja tipahtanut Suomen Taideakatemia koulun eli Ateneumin pääsykokeista. Hän oli päätyntä Kajaaniin kesätöihin aikomukseen vielä palata Helsinkiin taideopintojen pariin, mutta kohtalon sormi oli siirrellyt tähdet toisiin. Nyt hänellä ja Taistolla oli yksivuotias tyttö ja kaksosvauvat. Elämä oli niukkaa.

Anneli istui kiviselle kuistille ja alkoi itkeä. Alakerran naapuri, vanhan liiton emäntä Helvi, tuli hätiin ja ilmoitti, *ettei tämä ollut vielä mittään*. Hänellä oli ollut viisi lasta ja sairasteleva mies, ja vesi oli pitänyt kantaa kaivosta. Nyt sentään alakerrassa oli sauna ja tämä vahva emäntä tukena. Kyllä tästä selvittäisiin, Helvi sanoi, ja toivotti meidät kaksosetkin tervetulleiksi Kaaritielle.

Makkolan koivukujilla

"KALAT HYPPÄS RANNALLEEE-EE-E-H ja alkoi tanssimmaahan.

Hmm, linnut lauloi nii-in, ja mummuu kattoi niitä vaa-aan..."

"No laulapa nyt joku oikea laulu."

"Tämä on oikea laulu! Hö, tyhmä! Tämä on tarhassa opetettu!"

Isä napsautti National Panasonic -natikasta äänityksen pois. Kasetin puolikin taisi olla täynnä. Laulu oli lähtenyt vipeltämään omille raiteilleen, eikä siitä meinannut tulla loppua.

Vuosi oli 1971. Asuttiin Makkolassa, Kajaanin paperitehtaan puistoisosassa kaupunginosassa yhtiön vuokrataloissa.

Taisto teki yövuorotyötä palomiehenä paperitehtaalla, ja Anneli hoiti meitä kolmea lasta. Elämä kääntyi sitkeästi kyljeltä toiselle, pikkuhiljaa paremmalle kyljelleen. Sen verran rankkaa aikaa tuo kuitenkin oli vanhemmilleni, ettei minusta ja Markosta juurikaan otettu valokuvia vauva-aikana. Yhdessä harvoista kuvista isot kaksostenvaunut ovat kaatuneet ja kyydissä olijat ovat vähän pahoittaneet mielensä.

ISÄN TYÖPAIKKA, Kajaanin Tihisenniemellä sijainnut paperitehdas Kajaani Oy, oli perustettu vuonna 1919. Kajaani Oy oli aikoinaan yksi Euroopan suurimmista sanomalehtipaperitehtaista. Se

lopetettiin vuonna 2008, lähes sadan vuoden toiminnan jälkeen; sen edeltäjä Kajaanin sellutehdas oli saanut alkunsa jo 1909.

Paperitehdas määritteli paljon alueen identiteettiä. Toihan tehdas vaurautta köyhään maakuntaan, leipää ihmisten pöytään.

Me Leinoset olimme muuttaneet 1969 Kaaritieltä lähemmäksi kaupunkia, paperitehtaan duunareille rakennettuihin vuokrataloihin. Mansardikattoiset puutalot lammen rannalla puistomaisessa kaupunginosassa tuntuivat varmasti taivaanlahjalta Kaaritien alivuokralaisasunnon jälkeen.

Kaksikerroksissa puutaloissa asui kolme tai neljä perhettä kussakin, ja melkein jokaisessa perheessä oli kolmisen lasta. Seuraa siis riitti. Joka pihassa oli ryytimaa ja viinimarjapensaita – ja hyviä kiipeilykoivuja. Paperitehtaan kuorimosta kantautuva puunkuoren haju, lipeän ja rikin katku, tehtaanpiippujen töhinä, suhina ja pauke, trukkien ja tavarajunien kolina, jarrujen kirske ja dieselin kärtsä sävyttivät puistoisilla kujilla telmivien ipanoiden elämää varhaislapsuudessani, 1970-luvun alussa.

Leikit saattoivat välillä villiintyä vaarallisiksikin. Talvella rysäytettiin koko porukan voimin traktorin sisäkumilla jäämärkeä alas huussin seinään. Makkolankatua ajavan linja-auton kuski sai tammikuisina iltapäivinä hätistellä puskurissa roikkuvia penikoita lopettamaan vaarallisen luisteluleikkinsä. Sortterilla oli kiva juoksennella uittotukkinippujen päällä, ja jo lokakuussa oli päästävä luistelemaan kimmeltävälle lammen jäälle, vaikkamme olleet ihan varmoja, kestääkö jää. Tukkapölyt ja aika rapsakatkin piiskalöylyt pistivät miettimään, kannattaako yleisen huussin paska-altaan seinämille riipahtaa pöntönreunasta. Kaiken kaikkiaan elämä Makkolassa oli kuitenkin turvallista ja valoisaa.

VANHEMPANI KUULUIVAT Suomen Työväen Urheiluliittoon. Tais-to oli aktiiviurheilija; kirjahyllyssä loisti komea rivi pokaaleja suunnistuksesta ja hiihdosta. Anneli sai myöhemmin duuniakin

TUL:n kautta, ja hänestä tuli Kajaanin pelätyin uimavalvoja. Suurpiirteisesti arvioiden hän opetti noin puolet Kajaanin kakaroista uimaan. Tarina kertoo, että Anneli opetti uimataidon myös romanimiehelle, joka oli ikänsä pelännyt veteen joutumista. Tästä kiittolisena äijä oli tehnyt äidilleni pitkävärtiset nahkasaappaat, sellaiset komeat polviin asti yltävät jatsarit. Ne taisin napata itselleni siinä vaiheessa, kun erilaiset asukokonaisuudet alkoivat kiinnostaa.

Mutsi oli 70-lukulaiseksi perheenäidiksi huomattavan hereillä. Annelilla oli vahva näkemys oikeudenmukaisuudesta ja demokratiasta. Hän oli sitä mieltä, ettei ihmisen mahdollisuuksia saa määrittää se, mihin yhteiskuntaluokkaan tämä on sattunut synty-mään. Jokaisen on voitava opiskella ja edetä elämässään. Sisältö, oikeat arvot ja henkinen pääoma ratkaisevat.

Annelin ihanteelliset periaatteet toteutuivat meidän kohdallamme aika hyvinkin. Mutsi huomasi levottoman ja ulospäin suuntautuneen luonteeni, ja minä sain jo pienenä aloittaa balettitunnit Kajaanin Tanssiteatterissa. Siitä alkoi kiinnostukseni teatteriin ja kaikkeen, mikä tapahtuu näyttämöllä. Kajaanin kaupunginteatterista tuli myöhemmin hyvinkin ratkaiseva paikka elämässäni.

VAIKKA MIELI HORJUISI, ÄÄNI EI.

Junantuoma stadilainen, duunaritaustainen boheemi taiteilija ja rockelämää täysillä toteuttanut uskonnollinen etsijä. Repivistä ristiriidoista tuli polttoainetta nuorelle Marjo Leinoselle, joka raivasi näyttävästi tiensä 1980-luvun suomalaisen rockin kohutuimmaksi ääneksi.

2020-luvulla Leinonen on rockin vanhempi valtionainen, jonka äänessä soi elämäkokemus ja tunne. Omaelämäkerrassaan Marjo Leinonen etsii syitä mielensä horjahduksiin ja kuvaa naisen roolin muutoksia 40-vuotisen taiteilijanuransa aikana.

		
www.johnnykniga.fi	78.99	978-951-0-46837-1